

Forebyggelse af børne- og ungdoms-kriminalitet: Hvad lærte vi af at sænke den kriminelle lavalder og indføre fodlænke til unge?

Diskussionerne af kriminalitetsforebyggelse afspejler ofte forskellige forventninger til, hvordan sanktioner i det strafferetslige system påvirker kriminel adfærd blandt børn og unge. Denne artikel præsenterer resultater fra to reformstudier, som viser betydningen af sanktioner for børn og unges kriminalitet og uddannelsesforløb.

BRITT ØSTERGAARD LARSEN
Forsker, VIVE, og Postdoc,
TrygFondens Børneforskningscenter
brla@vive.dk

Det er et grundlæggende spørgsmål i forebyggelsen af børne- og ungdomskriminalitet, hvornår og hvordan vi som samfund skal straffe børn og unge, som bryder loven. Mange vestlige lande har løbende politiske diskussioner af aldersgrænserne i det strafferetslige system, hvilket også afspejler sig i væsentlige nationale forskelle, hvor eksempelvis den kriminelle lavalder varierer fra otte år i Skotland til 18 år i Luxembourg. I Danmark er den kriminelle lavalder i dag 15 år, og der har i de senere år været politiske diskussioner af, hvorvidt aldersgrænsen skal sænkes til eksempelvis 12 år.

Kigger man ud over Danmarks grænser, er der de seneste år sket en bevægelse, hvor flere lande i større eller mindre omfang har bevæget sig væk fra tidligere årtiers "tough-on-crime"-politikker. Eksempelvis har højesteret i USA slået fast, at unge er mindre culpable end voksne (Scott, Grisso, Levick & Steinberg, 2015), og en række stater har ændret lovgivningen for overførsel af unge fra ungdomsdomstole til det traditionelle retssystem og hævet aldersgrænsen for, hvornår unge overgår til de voksnes straffesystem (Loeffler & Grunwald, 2015). Denne bevægelse er inspireret af studier af børn og unges neurologiske og adfærdsmæssige udvikling, som dokumenterer, at ungdomsårene er en særlig fase med høj impulsivitet og risikovillighed, lav selvkontrol og fremsynethed samt følsomhed overfor emotionelle og sociale stimuli (Steinberg, 2014). I Danmark er straffepolitikken stadig præget af et fokus på at skabe et system med hårde konsekvenser, hvilket gennem en årrække har ført til lovstramninger og afskaffelse af en række bestemmelser for mildere straffe til unge lovovertrædere (Storgaard, 2013).

I denne artikel præsenteres og diskuteres resultater fra to empiriske studier af to danske reformer, som på hver sin måde har ændret de strafferetslige sanktioner af børn og unge. Det gælder for det første nedsættelse af den kriminelle lavalder fra 15 til 14 år i 2010 og for det andet introduktionen af fodlænke til unge med en kort fængselsdom i 2006. Studierne af disse politiske reformer bidrager med ny viden om, hvilke effekter sanktioner har for børn og unges kriminalitet og uddannelsesforløb.

Sænkelse af den kriminelle lavalder

I mere end 75 år – fra 1933 til 2010 – var den kriminelle lavalder 15 år i Danmark som i de øvrige nordiske lande. Som del af en ny lovpakke vedrørende ungdomskriminalitet vedtog et flertal i Folketinget at sænke denne aldersgrænse til 14 år med virkning fra 1. juli 2010 til 28. februar 2012, hvorefter et nyt politisk flertal atter hævede aldersgrænsen til 15 år. Nedsættelsen af den kriminelle lavalder indførte hårdere sanktioner til en yngre aldersgruppe, idet 14-årige, som begik kriminalitet, der kom til politiets kendskab, ikke længere kun fik deres sag behandlet hos de sociale myndigheder, men også kunne retsforfølges i det strafferetslige system.

Reformen blev gennemført på baggrund af et politisk ønske om at indføre "mere konsekvens" og mindske kriminaliteten. Dette kan med udgangspunkt i den teoretiske litteratur opnås via to potentielle effekter:

- Generalpræventiv effekt: Truslen om at blive sanktioneret i retssystemet vil generelt afholde 14-årige fra at begå kriminelle handlinger.
- Individualpræventiv effekt: Mødet med retssystemet som 14-årig vil fremadrettet få unge dømt til at afholde sig fra at begå ny kriminalitet.

For at undersøge, hvorvidt reformen havde general- eller individualpræventive effekter på unges kriminalitet (og uddannelse), gennemførtes en kvantitativ registerundersøgelse baseret på oplysninger for børn født i 1993-1999 (n=512.369). Det er resultaterne fra dette studie fra Trygfondens Børneforskningscenter (Damm, Larsen, Nielsen & Simonsen, 2017), der præsenteres i det følgende.

Den kriminelle lavalder sætter den nedre aldersgrænse for, hvornår børn kan blive retsforfulgt og sanktioneret i retssystemet. Det vil sige, at i sager med børn *under* den kriminelle lavalder vil politiet underrette de sociale myndigheder, som med udgangspunkt i lov om social service tager stilling til, hvorvidt der skal iværksættes sociale (forebyggende) foranstaltninger. Det kan eksempelvis være §115-samtaler, deltagelse i overvågede aktiviteter, tildeling af kontaktperson, forebyggende foranstaltninger i familien samt anbringelse uden for hjemmet i plejefamilie eller på institution.

I sager med unge *over* den kriminelle lavalder og under 18 år vil politiet ligeledes underrette de sociale myndigheder, der (på samme måde som i sager med børn under den kriminelle lavalder) afgør, hvorvidt der skal iværksættes sociale foranstaltninger. Derudover rejser politi eller anklagemyndighed sigtelse med henblik på behandling af sagen i retssystemet. Da der ikke er et særligt strafferetsligt system til børn og unge i Danmark, er der i udgangspunktet tale om samme procedurer, retsgrundlag, domstole og sanktioner som ved sager med lovovertrædere over 18 år. Den tiltaltes alder skal (som i øvrige sager) tages i betragtning ved strafudmålingen, og der er enkelte særlige sanktionsformer til dømt under 18 år (tiltalefrafald med ungdomskontrakt, sociale foranstaltninger som vilkår ved betingede domme og ungdomssanktion). Foruden disse undtagelser gælder det almindelige straffeprocessuelle og straffuldbyrrende system for de 14/15-17-årige som for lovovertrædere over 18 år. Det vil sige, at de kan idømmes eksempelvis bøde, betinget eller ubetinget fængselsstraf og vil få en plettet straffeattest ved gentagen eller alvorlig kriminalitet.

Nedsættelsen af den kriminelle lavalder skabte således et naturligt eksperiment, hvor de officielle reaktioner på kriminelle handlinger begået af 14-årige forandres markant i en periode på 20 måneder. Effekterne af at introducere strafferetslige reaktioner til den yngste aldersgruppe på kanten til retssystemet undersøges ved at sammenligne børn, der er 14 år i månederne lige op til reformen (og under den kriminelle lavalder), med

børn, som er 14 år i månederne under reformen (og over den kriminelle lavalder). Undersøgelsen er baseret på politiets registreringer af mistanker og sigtelser for overtrædelser af straffeloven begået af børn over og under den kriminelle lavalder.

Studiet viser, at når man tager højde for sæsonvariation og den generelt nedadgående trend i børne- og ungdomskriminalitet, er der intet fald i andelen af 14-årige, som begik straffelovsovertrædelser i reformperioden fra juli 2010 til februar 2012. Selvom de 14-årige kunne straffes i retssystemet i denne periode, havde dette ikke en generelpræventiv effekt, som afholdt dem fra at begå kriminalitet.

Der har løbende været diskussioner om, hvorvidt (den registrerede) kriminalitet skubbes ned til børn under den kriminelle lavalder, som ikke kan retsforfølges.¹ Derfor ser undersøgelsen også på de 13-åriges kriminalitet før og under reformen. Her viser resultaterne, at andelen af 13-årige, der begik straffelovsovertrædelser, ikke steg i reformperioden, hvor den kriminelle lavalder var 14 år.

Endeligt ser studiet på, hvorvidt reformen havde individualpræventive effekter, hvor dem, som oplevede den strengere sanktion ved mødet med retssystemet som 14-årig, afholdt sig fra at begå ny kriminalitet efterfølgende. I disse analyser sammenlignes 14-årige, der begik en straffelovsovertrædelse lige før reformen og udelukkende fik deres sag behandlet i det sociale system, med 14-årige, som overtrådte straffeloven under reformen og også blev sigtet af politiet og fik deres sag behandlet i retssystemet. Dette med henblik på at undersøge, hvorvidt de strafferetslige sanktioner påvirkede 14-åriges tilbagefald til kriminalitet og efterfølgende skolegang.

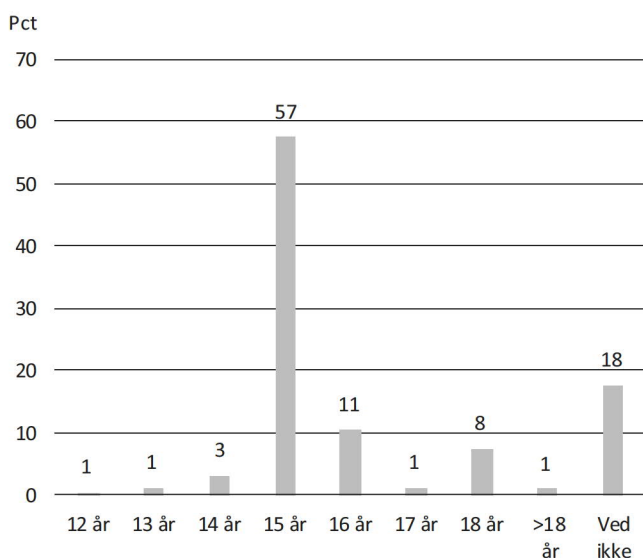
Undersøgelsen kan ikke finde individualpræventive effekter af nedsættelsen af den kriminelle lavalder. De 14-årige, som i reformperioden begik en overtrædelse af straffeloven, blev sigtet af politiet og fik deres sag behandlet i det strafferetslige system, har ikke en lavere recidiv. Det ser derimod ud til, at de unge, som fik deres sag behandlet i retssystemet allerede som 14-årig, var mere tilbøjelige til at begå ny kriminalitet (10% højere recidiv). Samtidig var de i mindre tilbøjelige til at gå i 9. klasse (5% lavere sandsynlighed) og fik lavere karakterer ved afgangsprøven i dansk i 9. klasse sammenlignet med 14-årige lovovertrædere lige før reformen, som udelukkende fik deres sag behandlet af de sociale myndigheder.

Konklusionen på undersøgelsen er således, at nedsættelsen af den kriminelle lavalder hverken havde afskrækkende effekter på de 14-årige generelt eller individuelt i forhold til at begå ny kriminalitet. De, som mødte det strafferetslige system allerede som 14-årige, klarede sig dårligere end de 14-årige, som begik kriminalitet før reformen. Der kan være en række forskellige forklaringer på disse resultater.

NOTE 1 Ændringerne af straffeloven L164 med virkning fra 1. juli 2010 inkluderede ud over nedsættelsen af den kriminelle lavalder også indførelse af medvirken til kriminalitet begået af person under den kriminelle lavalder som en ny skærpende omstændighed (Storgaard, 2013).

Det er en grundlæggende forudsætning for, at (stramning af) lovgivning kan have generalpræventive effekter, at den er kendt af dem i risiko for at begå kriminalitet. For at undersøge de unges kendskab til den kriminelle lavalder gennemførtes en spørgeskemaundersøgelse blandt 6.-9. klasse folkeskoleelever i Aarhus Kommune i efteråret 2017. Den viste, at 57 procent af eleverne angav den kriminelle lavalder til at være 15 år, når de åbent skulle besvare, hvornår man kan blive dømt ved en domstol for at stjæle (jf. figur 1).² Samtidig svarede henholdsvis 65 procent og 79 procent af eleverne rigtigt på spørgsmål om, hvilke reaktioner der iværksættes, når politiet tager én i at stjæle, der er henholdsvis under eller over den kriminelle lavalder. Det har ikke været muligt retrospektivt at undersøge, hvorvidt 14-årige under reformperioden fra 2010-2012 kendte til nedsættelsen af den kriminelle lavalder. Men resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at hovedparten af de unge kender aldersgrænsen for den kriminelle lavalder og ikke mindst til forskellene i de officielle reaktioner under og over denne grænse.

Figur 1. Hvor gammel skal man være for at blive dømt ved en domstol for at stjæle?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse til 6.-9.-klasser i Aarhus Kommune, 2017 (n=665).

Set i lyset af internationale erfaringer er det ikke overraskende, at sænkelsen af aldersgrænsen for strafferetslige sanktioner ikke har kriminalpræventive effekter for 14-årige. Et nyt review har netop konkluderet på tværs af en række studier af den såkaldte "majority age", at der ikke kan dokumenteres generalpræventive effekter for unge lovovertrædere (Chalfin & McCrary, 2017). En væsentlig forklaring i den sammenhæng er de unges (u)modenhed, hvor både en omfattende neurologisk

og psykologisk litteratur har dokumenteret, at børn og unge adskiller sig fra voksne ved lavere impuls kontrol, højere risikovillighed, større påvirkelighed af eksterne faktorer som peers og mindre opmærksomhed på fremtidige konsekvenser (Scott, Grisso, Levick & Steinberg, 2015). Disse forhold kan påvirke de unges beslutninger, således at umiddelbare belønninger ved kriminelle handlinger som spænding eller social anerkendelse overskygger de langsigtede udsigter til et møde med retssystemet for de 14-årige.

Endelig kan resultaterne med højere tilbagefald til kriminalitet og dårligere skolegang for de 14-årige, som blev sanktioneret under reformen, pege på stempingseffekter som potentielle forklaringer. Resultater stemmer overens med en lang række internationale studier, der har fundet højere tilbagefald til kriminalitet blandt unge, som har fået deres sag behandlet i retssystemet (jf. eksempelvis Cambell review af Petrosino, Turpin-Petrosino & Guckenburg, 2010). Den kriminologiske litteratur fremhæver følgende forklaringer af stempingseffekter. For det første kan negative effekter af mødet med retssystemet opstå som følge af institutionelle reaktioner på den 14-åriges sigtelse/dom, hvor eksempelvis skole, sociale myndigheder eller politi efterfølgende handler anderledes, end de ellers ville have gjort (Paternoster & Iovanni, 1989). For det andet kan den 14-åriges sociale netværk (familie, venner, klassekammerater) reagere på sigtelsen/dommen (Becker, 1963). For det tredje kan det officielle "stempel" som kriminel påvirke den unges eget selvbillede (Lemert, 1951).

Det er vigtigt at fremhæve, at den kriminalitet, som typisk bliver begået af 14-årige (og registreres hos politiet), i langt de fleste tilfælde er at betegne som småkriminalitet. Blandt de 1.091 fældende afgørelser i 2011 for 982 personer, som var 14 år på gerningstidspunktet, blev 71 procent idømt bøder, 18 procent betingede domme og 2 procent ubetingede domme (inkl. ungdomssanktion) (Danmarks Statistik, 2012). Der er imidlertid også unge over den kriminelle lavalder, som begår alvorlig kriminalitet, der medfører strenge strafferetslige sanktioner. I det følgende præsenteres resultaterne fra et studie af afsoning med fodlænke som alternativ til fængsel for unge med korte ubetingede domme (Larsen, 2017).

Fodlænke til unge under uddannelse

I 2005 blev afsoning i husarrest med elektronisk fodlænke introduceret som et alternativ til afsoning i fængsel for dømte med en fængselsstraf under tre måneder for overtrædelser af færdselsloven. Siden er den danske fodlænkeordning blevet udvidet en række gange, og fuldbyrdelse af straf på bopælen under intensiv overvågning og kontrol i dag er et tilbud til alle dømte med en fængselsdom på maksimalt seks måneder. Således er antallet af personer, som afsoner med fodlænke, steget fra 64 i 2005 til 2.700 i 2015, og blandt dem, som idømmes en fængselsdom, afsoner i dag ca. 15 procent med fodlænke.

NOTE 2 I spørgsmålsformuleringen blev eleverne i 6.-9.-klasse eksplicit bedt om at svare "Ved ikke" fremfor at gætte på en alder.

Det danske program for afsoning med fodlænke indeholder følgende elementer og vilkår:

- Husarrest med elektronisk fodlænke.
- Fast aktivitetsplan godkendt af Kriminalforsorgen for, hvilke tidsrum man skal være hjemme, og hvornår bopælen skal forlades.
- Krav til fremmøde på uddannelse/arbejde, hvor udeblivelse rapporteres til Kriminalforsorgen.
- Ingen indtagelse af alkohol eller ulovlige stoffer under afsoning.
- Uanmeldte kontrolbesøg på bopælen fra Kriminalforsorgen med alkohol- og stoftest.

Deltagelse i kriminalpræventivt program i Kriminalforsorgen.

I 2006 gennemførtes en reform, hvor afsoning med fodlænke for første gang blev introduceret til unge lovovertrædere under 25 år idømt en fængselsstraf på maksimalt tre måneder. Formålet med lovændringen var som led i regeringens samlede indsats mod ungdomskriminalitet at sikre unges tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelsessystemet under afsoning (Sorensen & Kyvsgaard, 2009).

Selvom fastholdelse af sociale netværk og integration i det civile samfund er klassiske argumenter for at erstatte fængselsstraffe med alternative sanktioner uden samme grad af frihedsberøvelse, står recidiv ofte alene som outcome-mål, mens beskæftigelse, indkomst, uddannelse og familieforhold kun sjældent bliver evalueret (Villetaz et al., 2006). Dette var baggrunden for at undersøge effekterne af fodlænke for unge med korte fængselsstraffe, der var under uddannelse. Selvom afsoning af korte fængselsdomme typisk finder sted i åbne fængsler i Danmark, hvor det principielt er muligt at fortsætte et uddannelsesforløb, kan det ikke nødvendigvis gennemføres i praksis. Derfor er det relevant at evaluere de politiske intentioner og undersøge, om dem, der afsoner med elektronisk overvågning, har højere gennemførelsesprocenter på ungdomsuddannelser end unge lovovertrædere, som afsoner i fængsel.³

Introduktionen af fodlænkeprogrammet til unge lovovertrædere skaber et naturligt eksperiment, hvor 18-25-årige med korte fængselsdomme kan fuldbyrde deres dom med forskellige afsoningsformer før og efter reformen. Alle dømte, som opfylder de formelle krav til at afsoner med fodlænke, modtager et tilbud fra Kriminalforsorgen om at deltage i programmet. Men da det ikke er alle, som efterfølgende ansøger om deltagelse eller bliver godkendt til afsoning med fodlænke, er der en selektion til programmet, som det er vigtigt at tage højde for. I studiet sammenlignes derfor alle dømte, som opfylder de formelle krav til fodlænke programmet før og efter reformen. De to grupper er dermed i udgangspunktet ens på baggrunds-karakteristika, og den eneste forskel er, hvorvidt de er dømt før

eller efter 2006 og har fået *tilbudt* afsoning med fodlænke. I regressionsmodellerne anvendes oplysninger fra Kriminalforsorgen om deltagelse i fodlænkeprogrammet til at estimere en instrument variabel model, der tager højde for ”non-compliance to treatment” og identificerer effekten af fodlænkeafsoning på unge dømtes uddannelsesresultater.

Undersøgelsen er baseret på registeroplysninger for 1.013 unge mellem 18-25 år idømt en fængselsdom på maksimalt tre måneder i perioden 2003-2009, og som opfylder de formelle krav til at afsoner med fodlænke. Undersøgelsespopulationen er afgrænset til unge, som er i gang med en ungdomsuddannelse ved domsafgørelsen for at sikre, at grupperne før og efter reformen er ens forud for sanktionen.

Studiet viser, at unge, som afsoner en kort ubetinget dom med fodlænke frem for fængsel, har markant højere gennemførelsesprocenter fra ungdomsuddannelser tre år efter endt afsoning. For unge, som opfylder de formelle krav til at afsoner med fodlænke og er i gang med en ungdomsuddannelse ved domsafsigelsen, øger fodlænkeprogrammet gennemførelsesprocenterne med 11 procentpoint efter 1,5 år og 18 procentpoint tre år efter løsladelse. Selv når der er tale om relativt korte afsoningsforløb på maksimalt tre måneder, så har afsoning med fodlænke positive effekter på unge dømtes uddannelses-outcome sammenlignet med afsoning i fængsel.

Forklaringerne på disse positive effekter af afsoning med fodlænke på unges gennemførelse af en ungdomsuddannelse kan være mange. For det første er der flere elementer i det danske fodlænkeprogram, som kan styrke de unges chancer for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Den faste aktivitetsplan med krav til fremmøde på uddannelsesinstitutionen kan give struktur til hverdagslivet og mindske skolefravær, hvilket denne gruppe af unge ellers kan have svært ved at skabe og opretholde. Samtidig kan husarrest og krav om afholdenhed fra indtagelse af alkohol og stoffer (som testes ved uanmeldte kontrolbesøg) ligeledes understøtte en bedre skolegang. For det andet har studier vist, at unge afsonere på sikrede institutioner og førstegangs indsatte i fængsler påvirkes negativt af dem, de afsoner sammen med (Bayer et al., 2009; Damm & Gorinas, 2016). Det kan betyde, at unge, som afsoner med fodlænke frem for fængsel, har mindre risiko for negative påvirkninger fra andre kriminelle unge og større chance for positive sociale påvirkninger fra familiemedlemmer og klassekammerater på ungdomsuddannelsen.

Med studier som dette baseret på registeroplysninger er det ikke muligt at skelne mellem enkelte elementer i fodlænkeprogrammet og identificere mekanismerne bag de positive effekter. Men kombinationen af husarrest med elektronisk fodlænke og de øvrige programelementer (i maksimalt 92 dage) har positive effekter på deltagerne i fodlænkeprogrammet på længere sigt

NOTE 3 En række studier har dokumenteret positive effekter af fodlænkeordningen med mindre recidiv (Jørgensen, 2011), bedre arbejdsmarkedstilknytning (Andersen & Andersen, 2014) og fastholdelse af parforhold (Falleisen & Andersen, 2017).

i forhold til at gennemføre en ungdomsuddannelse, når man sammenligner med unge, som afsoner korte domme i fængsel.

Hvad har vi lært om sanktioner af børn og unge?

Hvis vi på baggrund af resultaterne fra disse to studier skal vende tilbage til spørgsmålet: ”*Hvordan og hvornår skal vi straffe børn og unge, som bryder loven?*”, så må det umiddelbare svar være, at hvis vi ønsker at mindske kriminaliteten og sikre børn og unge den bedste uddannelse, så er et system med færrest reaktioner fra retsmyndighedernes side og mindre indgribende sanktioner at foretrække.

I en tid, hvor ”tough-on-crime”-argumenter ofte har en fremtrædende plads i den offentlige debat i Danmark, er det vigtig

at huske, at børne- og ungdomskriminaliteten er faldet med 50 procent fra 2006 til 2017. Denne udvikling har betydet, at færre i en ungdomsårgang bliver involveret i kriminalitet, (Andersen, Anker & Andersen, 2016), og det er gået fra at være en flertalsadfærd i ungdomsårene til en mindretalsadfærd (Balvig, 2017). Derfor kan det i fremtiden blive endnu vigtigere at mindske risikoen for stemplingseffekter (formelle som uformelle) for de børn og unge, som *er* involveret i kriminalitet. Det betyder også, at valget af officielle reaktioner og sanktioner kan få afgørende betydning fremadrettet for at sikre børn og unge uddannelse og en vej ud af en kriminel løbebane og dermed give dem de bedste livschancer.

LITTERATUR

- Andersen, L.H., Andersen, S.H. (2014). Effect of electronic monitoring on social welfare dependence. *Criminology and Public Policy*, 13(3), 1–31.
- Andersen, L.H., Anker, A.S.T., Andersen, S.H. (2016). A Formal Decomposition of Declining Youth Crime in Denmark. *Demographic Research*, 35, 1303–1316.
- Balvig, F. (2017). *Fra barndommens gade til et liv i cyberspace. Om børne- og ungdomskriminaliteten – der forsvandt? Det Kriminalpræventive Råd*, København.
- Bayer, P., Hjalmarsson, R., Pozen, D. (2009). Building Criminal Capital Behind Bars: Peer Effects in Juvenile Corrections. *Quarterly Journal of Economics*, 124(1), 105–147.
- Becker, H. (1963). *Outsiders: Studies in the Sociology of Deviance*. New York, Free Press.
- Chalfin, A., McCrary, J. (2017). Criminal deterrence: A review of the literature. *Journal of Economic Literature*, 55(1) 5–48.
- Loeffler, C.E., Grunwald, B. (2015). Decriminalizing Delinquency: The Effect of Raising the Age of Majority on Juvenile Recidivism. *The Journal of Legal Studies*, 44(2), 361–388.
- Danmarks Statistik (2012). *Kriminalitet 2011*. Danmarks Statistik, København.
- Damm, A.P., Gorinas, C. (2016). Prison as a Criminal School: Peer Effects and Criminal Learning Behind Bars (Study Paper No. 105), Copenhagen, The Rockwool Foundation Research Unit, Copenhagen.
- Damm, A.P., Larsen, B.Ø., Nielsen, H.S., Simonsen, M. (2017). *Lowering the minimum age of criminal responsibility: Consequences for juvenile crime and education* (Economics Working Papers. 2017-10), Institut for Økonomi, Aarhus Universitet, Aarhus.
- Fallesen, P., Andersen, L.H. (2017). Explaining the Consequences of Imprisonment for Union Formation and Dissolution in Denmark. *Journal of Policy Analysis and Management*, 36(1), 154–177.
- Jørgensen, T.T. (2011). *Afsoning i hjemmet. En effektvurdering af fodlænkeordningen*. Justitsministeriets Forskningskontor, København.
- Larsen, B.Ø. (2017). Educational Outcomes After Serving with Electronic Monitoring: Results from a Natural Experiment. *Journal of Quantitative Criminology*, 33(1), 157–178.
- Lemert, E. (1951). *Social Pathology*. New York: McGraw-Hill.
- Paternoster, R., Iovanni, L. (1989). The labeling perspective and delinquency: An elaboration of the theory and an assessment of the evidence. *Justice Quarterly*, 6, 359–394.
- Petrosino, A., Turpin-Petrosino, C., Guckenburg, S. (2010). *Formal system processing of juveniles: Effects on delinquency*. Campbell Systematic Reviews 2010, 1-88.
- Scott, E., T. Grisso, M. Levick and L. Steinberg (2015). *The U.S. Supreme Court and the Transformation of Juvenile Sentencing. Models for Change. Systems Reform in Juvenile Justice*. New York.
- Sorensen, D., Kyvsgaard, B. (2009). *Afsoning i hjemmet. En forløbsanalyse vedrørende fodlænkeordningen*. Justitsministeriets Forskningskontor, København.
- Steinberg, L. (2014). *Age of Opportunity: Lessons from the New Science of Adolescence*. Houghton Mifflin Harcourt: Boston New York.
- Storgaard, A. (2013). Unge lovovertrædere strafansvar, retssikkerhed og lavalder. In *Argumentation i nordisk straffrätt*. Edited by K. Nordlöf. Nordstedts, Stockholm, 200–215.
- Villetaz, P., Killias, M., Zoder, I. (2006). *The effects of custodial vs. non-custodial sentences on re-offending: a systematic review of the state of knowledge*. Campbell Systematic Review 2006:13, DOI: 10.4073/csr.2006.13.